

VOICEOFSOFIA.NET

ОТКРИЙ СОФИЯ

Гайд на
непопулярните
културно-
исторически
обекти в
столицата

ПОТОПИ СЕ В ИСТОРИЯТА
И ЧУЙ ГЛАСА НА СТАРА
СОФИЯ НА ПОДКАСТА:
WWW.VOICEOFSOFIA.NET

ОТКРИЙ ЗАБРАВЕНИ
ГРАДСКИ ПРОСТРАНСТВА И
КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ
ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ!

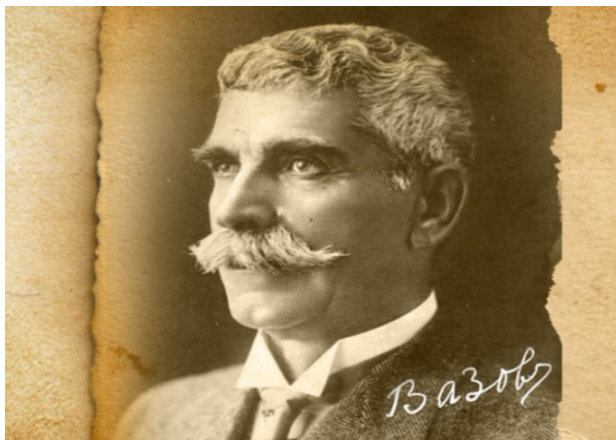
Проект "Чуй София"
се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община -Програма „Европа“ 2021 от СНЦ Талантс.

Камък от морените в центъра на София

Една от интересните забележителности на София е камък от морените на Витоша в центъра на града. Той е разположен в градинката в близост до църквата Света София. Камъкът привлича вниманието не само поради големите си размери, но и защото той обозначава мястото, където е погребан големият български писател Иван Вазов през 1921 година. Монументът е донесен като символ на огромната привързаност и любов на Вазов към българската природа.

На 22 септември 1921 година Иван Вазов получава масивен инфаркт по време на обяда си и почива. Като ценител на природата той пожелал на гроба му да бъде разположен камък от витошките морени. През 1926

година, за петата годишнина от неговата смърт скалата била пренесена. Монументът бил взет от местност Златните мостове. Там Вазов обичал да се наслаждава на природните красоти и да черпи сила и вдъхновение от планината. Пренасянето на камъка е белязано от редица трудности поради липсата на подходящи транспортни съоръжения по онова време. Десет тонната скала е била транспортирана с кола, теглена от три двойки биволи. За целта е създаден път, с дължина четири километра от Златните мостове до центъра на града. Превозът на скалата отнел цели 18 дни. Тя е разположена върху циментова основа, покрита с гръст. На нея са издълбани християнски кръст, имената на писателя и годините на раждането и неговата смърт.

Ето и публикуваното във вестник Земя лично свидетелство на потомствения каменар - майстор Стоян Петров от с. Владая за събитието, което някога е събрало „мало и големо по пътя на камико на Вазов“: На лето 1926-то бех у Пловдив. От Пловдив дойдеха, та ме викаха и се явих пред Народното събрание. Те ме пред Борис Вазов: „Ние, рече, додохме пет пъти у Владая, с господина Иван Лазаров, ама не се фатат да ни пренесат камик! Рекоха, че ти си от такова коляно, знаеш как, – нема да ти се опре. И ме пита – можем ли да пренесем от камико владайски насред София, или не можем?“ Колебание у мене – никакво! „Ако ми

фане око, че ви дам офертата!“ Намерихме камико. Фана ми око и си направих план. Камико наполовин у земята, ама го вида, че е добър – само тоя камик, викам, добър е. Господин Лазаров го е избрал добре – нема каба...

Поръчахме нарочна кола у Арсенала. Военнио арсенал у София. Дадох им чертежче – чертежо мой! Толко и толко да са шините, толко и толко да са високи колелетата. Спазарихме биволите.

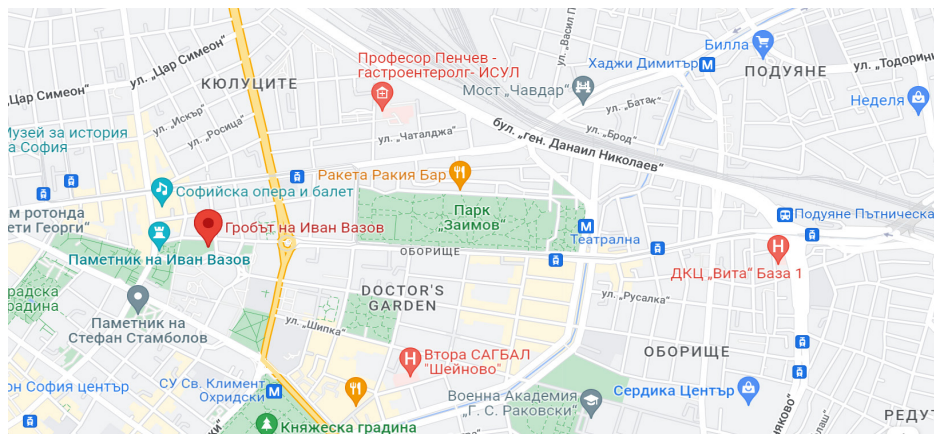
Три чифта, шест бивола. Единият чифт чак от Мездра! Чукам ги с юмрук по задниците – яки! За такава работа тебе задница – да мъкне! Еле, събира се селото – че се види камико на дедо Вазов! Дедо ми Петре беше жив, на деветдесет и четири годин. Идва на два пъти от селото да ми дава съвети. Баща ми – на петдесет и шест! Он помага. От село и и други помагаха, но си назначих за пръв помощник Гиго Видев Николов и един-двама сродници негови. Хрисана, мойта жена, тя прави обедо на майсторите.

Камико е от нашето место на „Шипето“. А, сега да видим дали че се опре. Доизровихме го. Натоварихме го. Направихме десетина крачки – подкараме колата. Още десетина – пак подкараме. Ама не е и леко. Колко път направиме, толко пороя зад нас и пред нас, го отнесе. Дъжд. Изпонамокри ни капите. Затова – малко по малко. И караме бавно, да не падне камико да претрепе биволите. Некой подвигне „Много бавно бързате“.

– Търпение тебе, возим паметнико на Вазов!

Транспортирането на надгробния камък се превръща в събитие за столичани. Те проследяват целия му път, от Княжевското шосе до църквата Света София. За целта е създаден специален режим за регулиране на движението в града. Както е записано и в договора с майстор Стоян, той е доставен в естествения му вид, без да е нарушена неговата цялост. И днес жителите и посетителите на града могат да видят природното

образуване със съхранени форми, като същевременно отдадат почит на българския творец. Част от неговите останки не са погребани заедно с тялото му. Мозъкът и сърцето му са балсамирани по настояване на тогавашния министър на просвещението и се съхраняват в къщата-музей на Иван Вазов в столицата.

Славейковите дъбове

От древни времена дъбът е дърво, което е известно със своята плътна сянка през горещите летни месеци, положителната енергия и вдъхновение за творчески полет. То дарява на всеки, спрял се да се полюбува на красотата му. В един от най-живописните райони на столицата- Лозенец се намира поляна „Славейковите дъбове“. Тя е естествена среда на тези природни забележителности. Освен това е и паметник на културата от национално значение. Мястото носи автентичния дух на отминала епоха, през която различни творци и културни деятели са черпили сила и вдъхновение от енергията на природата. Зелената площ в сърцето на район Лозенец се свързва и с творчеството на известните писатели Петко и Пенчо Славейкови.

Мястото е слабо известно, дори сред жителите на района. Малко столичани са посещавали живописната Славейкова поляна. Официалното наименование на местността е мемориален парк „Дядо Славейковото място и дъбът на Пенчо Славейков“. Тя се отличава със своя магнетизъм и като непокътнат остров на спокойствието, защитен от мощта на дъбовите дървета. Приютява посетители от близките учебни заведения, бизнес сгради и посолства. Мястото е съхранило своята автентичност от времето на поетите Петко и Пенчо Славейкови, където те са търсили усамотение и са се свързвали с природата. Поляната, също е била средище за сбирки на кръга „Мисъл“, както и за романтични изживявания, включително и за Пенчо Славейков и Мара Белчева.

В публикацията на фондация Екообщност – Парк „Славейкови дъбове“, непознатото софийско съкровище се отбелязва следното:

в средата – с голям, клонест орех. Такава се запазила до 1942 г., когато там се настаняват немски войници, които изсичат плодните дървета и клоните на някои дъбове, за да не пречат на дървените им бараки. Последните просъществуват до 1961 г. и са премахнати с много усилия от страна на ръководството на музея „Петко и Пенчо Славейкови“. Малко по-рано от Славейковото място са отнети площи за улица и двор на училище „Ламби Кандев“, както и за детска градина и затова то сега е около 8 дка. Последното му ощетяване става при построяването на жилищна кооперация, когато е взета най-интересната част от градината и завинаги закрита най-хубавата гледка към Западна София.

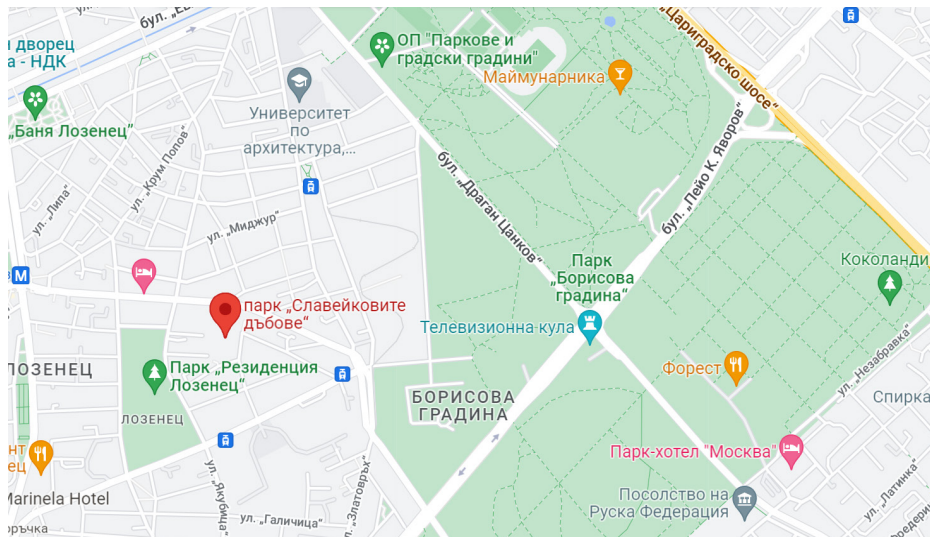
Тази градина е била любим кът за отмора на семейството на стария поет, общественик и народен трибун. Години наред със съратници и другари той прекарвал тук в беседи по обществени и културни въпроси. По-късно неговият син Пенчо Славейков обичал да идва в хубавите летни привечери, да стои под столетния дъб в „тих разговор унесен“ с редица от най-изтъкнатите творци на българската литература и изкуство – Яворов, Тодоров, д-р Кръстев, проф. Боян Пенев, Мара Белчева, художниците Никола Михайлов, Никола Петров и много други.

На това място поетът написал и някои от най-хубавите си лирични стихотворения, а в прекрасната си творба „Псалом на поета“, посветена на неговата другарка и спътница – поетесата Мара Белчева, е завещал на поколенията тук да бъде и погребан.

Завещанието не е изпълнено, но години наред след смъртта на Пенчо Славейков негови почитатели и приятели идват тук в деня на неговата кончина, за да му отдадат почит.

През 1955 г. Министерството на културата обявява „Дядо Славейковото място и дъбът на Пенчо Славейков“ за паметник на културата. През 1959 г. останалите живи внуци на Петко Славейков от сина му Христо подаряват полагаемата им се наследствена част от мястото на музея „Петко и Пенчо Славейкови“. Тяхното едничко желание е да се издигне тук паметник на бележитите творци, да се оформи като градина в тяхна

памет и да носи тяхното име. Този парк е единствен по рода си и чрез него живее културната и зелена памет на София.

Секвоята в близост до гроба на Петър Дънов

Освен със своите големи размери секвоята се отличава и със своята силна лечебна енергия и магнетизъм, които всеки докоснал се до дървото е усещал. Не случайно един от българските философи и основател на религиозно движение Петър Дънов е погребан в близост до секвоя в парк Борисова градина.

Забележителното растение е разположено на алея, която свързва Руското посолство и семинарията като пресича бул. Алея Яворов. По средата на алеята на най-високото място в Борисовата градина се издига величествено представителят на този дървесен вид. Там последователи на Петър Дънов се събирали и продължават да се срещат всяка година. Дървото от вида Секвоя гигантея е посадено най-вероятно по царско време - в началото на миналия век. Стволът му е толкова дебел, че трудно може да бъде обхванат от двама души, хванати за ръце.

В близост е гробът на Дънов, разположен в градина с много зеленина и цветя. Мястото се отличава със своята тишина и спокойствие. Не е случайна и формата на гроба му- елипса. На надгробната му плоча е изобразен пентаграм, който е и символът на религиозното движение, основано от него - Бялото братство. В него са изписани пет добродетели - Любов, Мъдрост, Истина, Правда и Добродетел. Пентаграмът е изобразен в окръжност, която символизира божественото, а в нея пише: “В изпълнението волята на Бога е силата на човешката душа”. Според Петър Дънов това символизира усъвършенстване на душата, по който път се стремят да вървят последователите му.

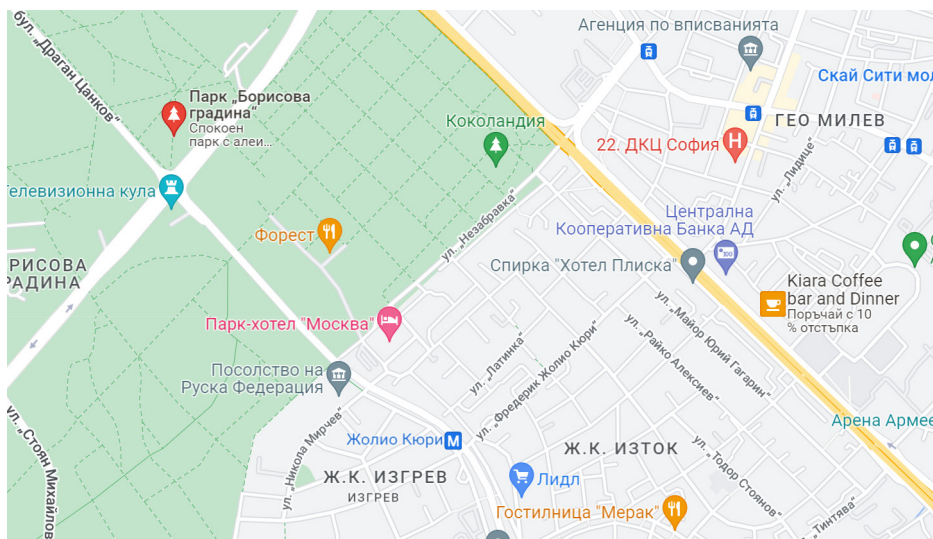

Според разказите на столичани има много причини Петър Дънов да избере това място за провеждане на своите беседи и традиционни ритуали. Смята се, че той е имал пророчески способности и е виждал неща, неизвестни за обикновените хора. Дори и днес сред неговите последователи е разпространено вярването, че той ще се яви там, където е погребан за да даде своите предсказания на хората. Легендите за гроба на Петър Дънов са свързани и с драматичните събития около смъртта му, когато е трябвало да бъде избрано подходящо място за погребване на останките му. Процесът изисквал повече време, а свидетели на събитията твърдят, че в периода на изчакване тялото на Учителя само се мумифицирало.

Петър Дънов е роден на 12 юли 1864 година близо до Варна в религиозно семейство. Баща му е бил свещеник. Години наред Дънов изучава медицина и теология в страната и чужбина. От началото на 1900 година се насочва към събирането на последователи на своето учение. Разнообразните аспекти на учението са представени в близо 4000 проповеди на Дънов, записани в периода между 1914 и 1944 година. Те са обособени в няколко многотомни поредици: „лекции пред Общ окултен клас“, „лекции пред Специален окултен клас“, „неделни беседи“, „съборни беседи“, „утринни слова“ и други.

Сред основните практики за изучаване на трудовете на Дънов в Школата на Всемирното бяло братство са: духовни събрания, музикални упражнения, четене на Дънов, посрещане на изгрева на Слънцето, планински екскурзии, живот в братски общности, годишни събори и други. Характерни за учението са Завета на цветните лъчи на Светлината, Шестте гимнастически упражнения и Паневритмията. Чрез тях последователите на Учителя целят „преживяване на Христос посредством целостта на човешкото същество и специално чрез неговото етерно тяло“. Всяка година последователите на Петър Дънов се събират, за да практикуват известния танц Паневритмия, който представлява система от упражнения

на основата на философски вярвания, насочена към постигане на вътрешен баланс. Танцът се изпълнява под музикален съпровод на открито в сутрешните и следобедните часове в периода 22 март- 22 септември. Често той се изпълнява, именно в близост до вековната секвоя в Борисовата градина.

Къщата на Стефан Тасев

За всички почитатели на традиционната българска архитектура и автентична атмосфера къщата на Стефан Тасев предлага възможност да се докоснат до отменала епоха, като същевременно се наслаждат и на типична национална кухня. Тя се намира на улица Елин Пелин в столичния район Лозенец. Както ни насочва и нейния адрес тя носи богато историческо минало, тъй като е била известно място за срещи на бележити творци. Тя е създадена през 20-те години на 20-ти век за семейството на генерал Стефан Тасев - български офицер, генерал-майор от пехотата, началник на Седма пехотна рилска дивизия през Първата

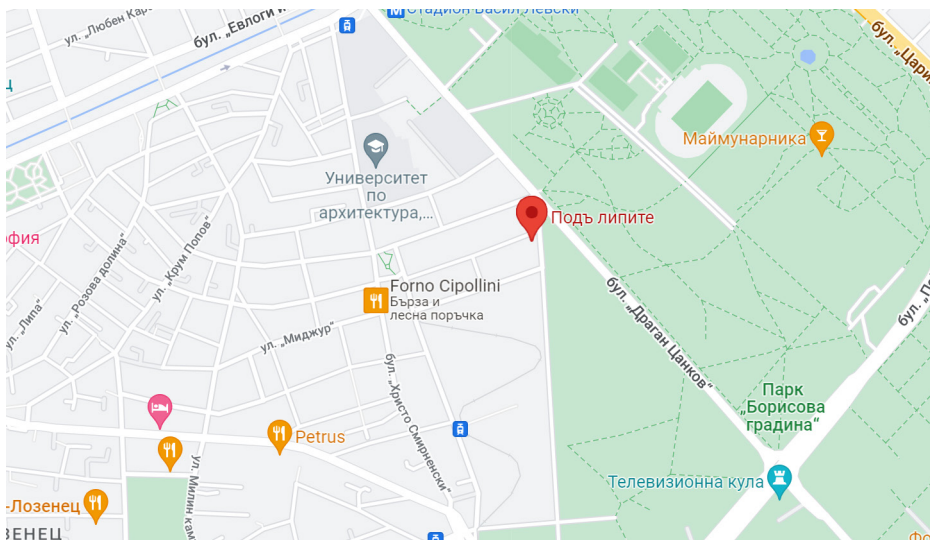
световно война, а след войната на Първа пехотна софийска дивизия. Той е взел активно участие в Балканската война и Първата световна война.

Къщата е построена с държавен заем и разполага с три етажа. През 1926 година генерал Тасев отваря заведение на приземния етаж, за да подпомогне изплащането на големия заем взет от държавата. Заведението носи името „Селект”. Бързо то става известно сред жителите на района, особено сред представителите на творческите кръгове, които често организират сецките си там. Мястото е посещавано от Елин Пелин, Александър Балабанов, Ангел Каралийчев, Елена Снежина, Сирак Скитник. То се превръща не само в кътче за отмора и приятни разговори, но и в творческа работилница, където са създадени едни от великите произведения на литературното изкуство. Заведението често се посещава и от цар Борис III след изтощителен лов. Както вкусната кухня така и виното от Карабунар и Виноградец привличало гостите. През пролетните месеци посетителите се опиянявали както от приятната обстановка, така и от силния аромат на липи, който се носел заради многото липови насаждения в района. В непринуден разговор един от редовните посетители- Елин Пелин, чийто дом е в билзост, предлага на Стефан Тасев да преименува заведението на „Под липите”. Дълги години ресторантът е средище на представители на творческия елит по онова време. Сред най-честите гости е и Елисавета Багряна. В къщата са живяли актрисата Домна Ганева и поетесата Дора Габе.

Дора Габе е дъщеря на Петър Габе- преселник от Русия, публицист и общественик. Тя е известна със своите стихотворни цикли поместни в изданията „Мисъл”, „Ново общество” и „Демократически преглед”, както и с творчеството ѝ в областта на детската литература. В къщата на Стефан Тасев тя оставя своя творчески отпечатък като обзавежда мансардата, в която живее под наем и се среща с Пейо Яворов. Той активно подпомага творческото развитие на поетесата като редактира първите ѝ стихове, издадени през 1908 година в „Теменуги”.

Дълги години двамата творци изразяват чувствата си на хартия като водят скрит диалог с инструментите на поезията. Според наскоро открити писма от литературния историк Стефан Памуков става ясно, че връзката между Яворов и Дора Габе не е била единствено платоническа.

И днес къщата на Стефан Тасев се явява средище на различни деятели в областта на културата, изкуството, публицистиката и науката. Тя претърпява множество промени. Малко след Деветосептемврийския преврат архитектурната забележителност е национализирана и превърната в заведение към „Обществено хранене” и продължава да привлича творци и журналисти като сред най-честите посетители са тези от Българското национално радио. След деведесетте години на миналия век тя отново преминава в частно владение и след реконструкция е открит ресторант „Под липите”.

Small plaque near the entrance, likely containing historical information or a name.

Къщата от съновидението

Район Лозенец е известен със забележителната си архитектура и атмосфера. Малките павирани улици, ароматните липи и рози в дворовете и автентичните домове са приютявали множество културни деятели и творци от миналия век. Сред тях са Елин Пелин, Елисавета Багряна, Дора Габе, Яворов и много други композитори, поети, писатели и архитекти. Сред тях е и Сирак Скитник, който е живял в къща построена по негов проект, който той сънувал.

Сирак Скитник е псевдонимът на българския творец Панайот Христов, който се изявява в областта на художественото и литературното изкуство. Той е роден на 22 ноември 1883 година в град Сливен.

През своя житейски път Сирак Скитник си извоюва името на един от най-ярките деятели в областта междувоенното българско изкуство. Чрез неговите ерудиция и творчески темперамент той активно работи за присъединяване на българската култура към модерните европейски тенденции по онова време.

На 18 юни 1935 година е назначен за началник на радиоразпръскването в България и главен уредник на Българското радио. Той го изгражда и налага като като културен институт на България.

В статията „Перлите на София: къщата на Сирак Скитник“ на Елена Миланова е описана историята на тази архитектурна забележителност:

Казват, че Сирак Скитник е видял къщата си насън. Намира се в Лозенец, на пл. „Журналист“ на ул. „Борова гора“ 28, точно срещу парка. Грозно

притисната от двете страни, тази къща е паметник на културата и това не е само защото е произведение на арх. Георги Овчаров, един от най-големите български архитекти, а и защото тук, в мазето ѝ, което наричали „Кабарето“, се е събирал елитът на нацията.

Но първо малко за Лозенец. До началото на ХХ век Лозенец е бил селска зона (Корубаглар – старото му име означава „сухи лозя“), а на днешния пл. „Журналист“ селяните си оставяли каруците, преди да влязат в града, там са се качвали на трамвая към пазара. Дядо ми ми е разказвал, че като деца са ходели да се спускат с шейни по бул. „Черни връх“. Така че картината не е била никак „градска“, не е била и луксозна, напротив, липсата на течаща вода и свързаност с водопровода е бил огромен проблем и мисля, че „изкачването на водата“ си е останал проблем за този квартал. За сметка на това обаче управниците са имали напълно градска визия за това как да се развива Лозенец.

Към 20-те години общината на София решава да даде терени от по 500 кв.м в Лозенец на заслужили деятели на културата, герои от войните и др., при условие, че до 5 години да построят първия етаж на къщата им с площ не повече от 250 кв.м, за да може къщите да не доминират над средата, тоест да се запази чувството за гора, простор, природа, накратко – едно зелено, чисто предградие на София. Наричали са Лозенец и „софийския Монмартър“, не само защото е на хълм, а и защото събирането на артисти, писатели, художници, интелектуалци вече е предпоставка за създаване на бохемски, артистичен дух. Всички били съседи и са нямали нужда от много заведения. В Лозенец е имало само една кръчма, „Под липите“, а името си е получила от Елин Пелин. Животът кипял по дворовете и по къщите, а сред тях последната, точно до гората, била по-специална. Къщата на Сирак Скитник.

Той я е построил по „съновидение“. Прилича на къща от приказка на братя Грим. За архитект наема Георги Овчаров, с когото се запознава в конкурс за паметника на Шипка. Сирак Скитник е бил в комисията на този конкурс и за предложението на Овчаров написва „златни ръце!“. Тези златни ръце са построили едни от най-известните сгради в София – от Биологическия факултет, през Музикалния театър, до мавзолея на Георги Димитров. За къщата на Сирак Скитник архитектът се спира на червените тухлички, съвсем в стила на тогавашния агрономически

(сегащия Биологически) факултет и с неоготически прозорчета. Овчаров е бил много деликатен, много ерудиран човек, учтив и възпитан, но е бил перфекционист до мозъка на костите си, отстоявал е идеите си на всяка цена и дори халките на пердетата в къщата са по негова идея.

Къщата е построена със заем. Съпругата на Сирак Скитник – Олга Симеонова – е била една от най-известните, културни, изискани и ерудирани светски личности в София. Говорела е няколко езика, играла е тенис и е била доста практична жена, така че тя е тази, която е сбъднала съня на съпруга си. Отвън къщата изобилства от еркери, прозорчета, интересни орнаменти. Вътрешното разпределение също е по идеята на семейството – в мазето е „Кабарето“, където са се събирали столичните интелектуалци и бохеми и където освен купона, са имали и разговори за творчески проекти. Нагоре следва ателието на Сирак Скитник и личните им помещения.

Интериорът е също толкова интересен, колкото и екстериорът. Вградени долапи, гардероби и резбовани тавани в български стил, но в същото време и ярки, нетипични цветове.

И днес къщата е една от културно-историческите парли на район Лозенец.

Древни богове и съвремие в центъра на София

Историята на столицата крие различни тайни, част от които са скрити от съвременните наблюдатели под множество пластове земя. Такива са и последните уникални разкрития на части от древна Сердика, а именно крепостни стени в сърцето на София, на метри от известните чешми с минерална вода и Банята – основна крепостна стена и втора крепостна стена във вида, в който са съществували преди. Разкопките стартират през 2017 година като последователно се разкривани множество интересни находки от археолозите, включително монети и предмети от бита на отминала епоха. Сред уникалните обекти са статуетка на Бог Ерос, изобразен с факла, римски глинен съд за религиозни обреди с дръжка оформена като глава на прасе и матрица за монети от времето на император Септимий Север. Разкритията са от голяма историческа значимост. Между двете крепостни стени е разположен античен канал с отводнителни цели. Участъкът е с приблизителна дължина 30 метра и височина до два метра и половина. Тези находки допълват общата картина за съществуващата някога римска резиденция.

Разкритията в центъра на града датират още от времето на строителството, и з г р а ж д а щ о съвременния облик на града. В статията на Иван Бутовски за строежа на ЦУМ и интересните находки открити през

този период се разказва следното:

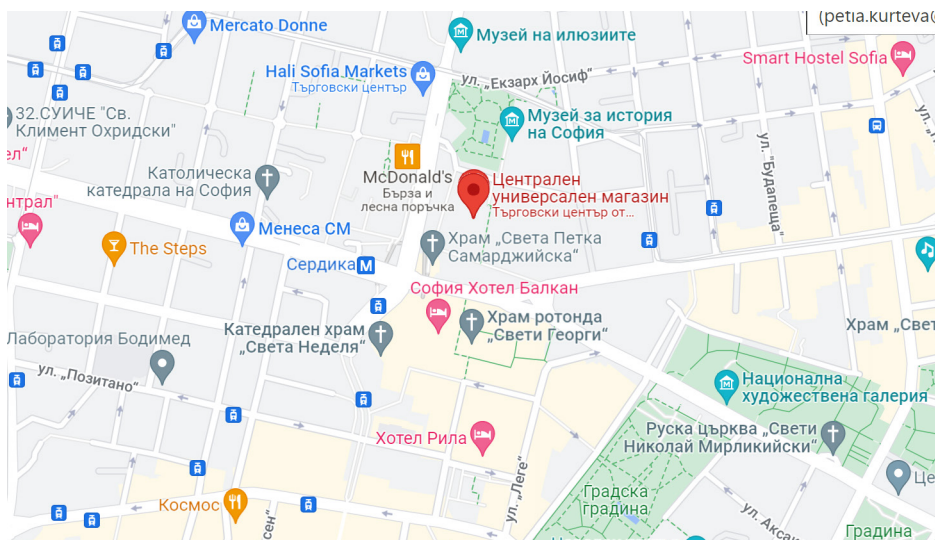
През 1949 година след конкурс е решено на мястото на унищожения

от англо-американските бомбардировки през войната център на столицата, да се построи грандиозен комплекс, обхващащ сградите на Министерския съвет, ЦУМ, бившия партиен дом, президентството и днешния хотел Шератон. Със стартиране на изграждането му за кратко били разкрити римските останки от антична Сердика. Има слух, че още тогава от ЮНЕСКО предложили цялото Ларго да се покрие със стъкло, за да се запази древността. Надделял обаче сталинският барок.

Наред с интересните факти в статията около строителството на комплекса се споменава за откритието на огромна близо 100 килограмова глинена делва пълна със златни монети, както и за личната история на един от проектантите на ЦУМ и Министерския съвет – архитект Коста Николов, който преживява семейна трагедия през 40-те години на двадесети век. Неговият син по това време е студент в Германия. Поради своите идеологически увлечения е убит от Гестапо, а трупът му трябвало да бъде кремиран. Архитект Николов обаче успява да спаси останките на сина си като запазва за себе си пръст от ръката му и кичур коса.

Когато през петдесетте години на миналия век се ангажира със строителството на големия комплекс, той вражда останките на сина си в него.

По този начин центърът на София успява да съхрани история и съвремие в едно, чийто архитектурни творения са белязани от множество лични истории и преживявания, които създават уникалността на сърцето на града.

Легенда за София

За възникването на град София са известни множество легенди и истории не само сред столичани, но и сред жителите на цялата страна. За никой не е тайна, че градът е наследник на културно-историческо архитектурно наследство още от римски времена. В почти всички истории за създаването на града обаче, обединяващият елемент е създаването на църква със същото име.

В една от най-разпространените истории легендата за София гласи, че по време на разцвета на Византийската империя и управлението на император Юстиниан той изпраща дъщеря си в тези земи, за да се лекува. Дъщеря му София била болна и въпреки усилията на различни лекари да подобрят състоянието ѝ, то оставало непроменено.

Твърди се, че Юстиниан се посъветвал със знахар, който му препоръчал да изпрати дъщеря си на друго място. След съвместно проучване императорът открил село в подножието на планина с лековити топли минерални извори, красива природа и чист въздух. Така дъщерята на императора заживяла там. Не след дълго тя отбелязала подобрене в здравословното си състояние. Като символ на своята благодарност и в името на здравето на дъщеря си Юстиниан построил на това място църква с името София, а впоследствие преименували селището със същото име.

В изследването на Елена Огнянова – „Достигнало до нас. Предания и легенди“ се описва следното:

Някой си гръцки цар имал за покровителка света София. В нейна чест той построил голяма и богата църква в Константинопол (Цариград) - днешния Истанбул. И жена му издигнала голяма и хубава църква “Света София” в едно селище, разположено в полите на Витоша планина. По-късно селището приело името на църквата, която се прочула в околността.

Според други предания някога много отдавна, когато София била малко селце, в него имало много красива църква “Света София”, която приличала досущ на прочутата царска църква “Света София” в Цариград. Хората от цялата област идвали да се черкуват в тази църква и празничните дни се превръщали във весели тържества.

Когато град София паднал под властта на турците, те не посмели да превърнат църквата в джамия, както правели обичайно, но и не позволявали на българите да се молят в нея. При входа й устроили място, където да се молят завоевателите мохамедани, а главната част на църквата стояла празна. Но много често турците виждали в църквата да горят свещи. Чудели се кой ги пали, като имали много строга стража на входа... Но каквото и да правели, колкото и охрана да поставяли пред църквата, пак не могли да опазят как се палят свещите при олтара и пред иконите.

Веднъж един турски големец, някакъв паша, посетил София. Видял църквата, чул за тайнственото палене на свещи в нея и заповядал на правоверните да не се плашат от гяурката-светица, а да се вдигнат и разрушат този “дом на дявола”.

Събрали се турците и нападнали сградата, но успели да разрушат само малко нещо от входа, когато небето притъмняло, огромни светкавици вече просичали небето, страхотни гръмотевици разтърсвали земята, заизливал се едър като яйца град, а после пороен дъжд. Ужасени и разтърсени от страх, нападателите побързали да се разотидат по домовете си. Но триж по-голям ужас изживял предводителят им, когато заварил в къщата си умряло цялото му семейство! Побързал да отиде при пашата, издал заповед за разрушаване на църквата, но го заварил да седи като гръмнат с блуждаещ поглед на миндерлъка - неговият любим арабски кон, оседлан за път, паднал мъртъв в двора на конака. Тоя кон, радост и гордост на пашата, той обичал повече от децата си, от любимата си жена, от властта и богатството си. Не стигнало това, но се разчула и друга тъжна вест - в домовете на единайсет от нападателите на църквата имало тежко болни хора.

За дълго турците забравили църквата и оставили българите свободно да се черкуват в нея. След време били правени още няколко опита да се разруши от дръзки и жестоки управници, но всеки път умирали по единайсет турски семейства. Накрая турците оставили църквата да стои празна и сама да се разпадне. За своя сигурност оставили вътре топчийска кола с няколко топа. Понякога, срещу големи християнски празници, топовете гърмели сами и всявали ужас у поробителите.

Турците много искали да убият вярата на българите в силата и покровителството на църквата, затова започнали да разказват, че тя не е българска църква и светиня. Според твърденията им тоя град и тая църква били съградени от някоя си царска дъщеря на име София (това е дъщерята или жената на римския император Юстиниан). ...Веднъж

пристигнал братът на София, завидял на хубавия град и на църквата, които много се прочули, та решил да ги направи свои. Затова трябвало да погуби сестра си, но тя навреме разбрала и побягнала да се скрие в църквата. Тъкмо пред църковните двери братът настигнал сестра си и замахнал със сабята си да я посече. Но София мигом изчезнала между дверите...

И днес се смята, че императорската дъщеря София закриля града.

Тайните на столицата – паркове и водоснабдяване

София е град с богата история и културно наследство, което столичани ревниво пазят. За да изгради съвременния си облик обаче, градът е претърпял множество трансформации, а пътят на развитието му е съпътстван от редица интересни събития. Ето как е описано развитието на София в статията „Тайните на столицата! 5 неща, които не знаете за София” под редакцията на Камен Петров:

Градът – държава, това е нашата столица София. В нея са съсредоточени властта, бизнесът, почти половината от производството на страната е в столицата. Повече от $\frac{1}{4}$ от населението на България живее в София. Градът, с древна история, чийто жители минават 2 млн. и чийто девиз е „Расте, но не старее” има тайни, има неизвестни от историята факти. И макар да си мислим, че знаем доста, можем да научим и още. Парковете Борисовата градина – наречена „белите дробове” на столицата, заради голямата зелена площ в сърцето на София. Градина с повече от 130-годишна история. Преди Освобождението тази територия се е намирала на края на града и жителите ѝ са пасли добитъка си. Наричали са я „Табията”, защото на близо се е намирало укрепление. През 1879 г. една голяма част от тази площ е превърната в гробище. Това предизвикало масовото недоволство на жителите на града. Кметът на София Иван Хаджиенов прави предложение тази градина да стане разсадник – пепиниера, в който да се отглеждат храсти, дръвчета и цветя не само за градината, а и за други бъдещи паркове. И през март 1882 г. идеята на кмета е одобрена и Съвета на градското общинско управление гласува това място да се превърне в парк. След проучване, кметът наема градинаря на румънския

кралски двор – швейцареца Даниел Неф. Той се заеме с оформянето на градината и изработва плана за създаването на разсадника. Когато престолонаследникът княз Борис навършил 1 година, в негова чест на 9 януари 1895 г. Пепиниерата официално е наречена „Княз Борисова градина“. След 9 септември 1944 г. името е променено на „Парк на свободата“. През 1988 г. градината е обявена за резерват на градинско-парковото изкуство с национално значение. След настъпилите промени в страната, в началото на 1992 г. старото име на парка е върнато. Сега, за по-кратко, едно от любимите места на столичани е известно като Борисова градина.

Водата

Още от римско време София е водоснабдявана от Витоша. След Освобождението, през 1882 г. са набавени 5 000 м дървени тръби за него. Столицата е имала 21 чешми с изворна вода и 33 с речна вода. Модерното водоснабдяване започва през 1885 г. Тогава се прави първият резервоар и водопроводът вече е с чугунени тръби, чиято дължина е 37 км. Населението на града е 27 000 души, но проектът предвиждал да се задоволяват нуждите от вода на 60 000-но население. Водата на Витоша е каптирана през 1907 г., а Рилският водопровод се строи през 1913-1934 г. София притежава цяло богатство от минерални извори. Благодарение на минералната вода тук се появяват първите селища. Благодарение на минералните извори те се развиват. Водата им е на голяма дълбочина и е предпазена от замърсяване. Минералните извори тук са 49 от осем типа хидротермални зони. Техният общ дебит е 480 л/сек., а температура е от 30 до 90 градуса.

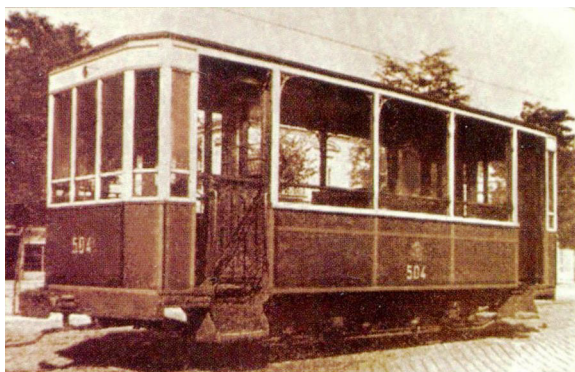
Тайните на столицата – осветление, транспорт и сгради

София е град с богата история и културно наследство, което столичани ревниво пазят. За да изгради съвременния си облик обаче, градът е претърпял множество трансформации, а пътят на развитието му е съпътстван от редица интересни събития. Ето как е описано развитието на София в статията „Тайните на столицата! 5 неща, които не знаете за София” под редакцията на Камен Петров:

За осветлението на улиците на София преди Освобождението няма точни данни. През март 1878 г. в целия град вечер са се палели 69 фенера, но от тях 29 били повредени. Те светели, но не осветявали. На първото заседание на Първия общински съвет на София е решено да се създаде специална служба, която да отговаря за уличното осветление. Решено било и газените лампи да се заменят с петролни, като се поставят на дървени стълбове. След като София е обявена за столица през 1879 г., в Европа и САЩ се използвало осветлението с електрическите дъгови лампи. Това събудило интереса на властите и се предполага, че такава крушка е светнала първо в двореца на 01.07.1879 г. по случай възкачването на престола на Княз Александър I Батенберг. В архивите на общината за януари 1882 год. е записано, че за осветяването на палата всеки ден са горели четиринадесет „светила”. През 1886-1887 г. общинската управа обсъжда уличното осветление на столицата – дали да е с газ или с електричество. Някои от предложенията са били куриозни, погледнати от позицията на времето. Една от идеите била да се окачи на балон

само една мощна лампа, която да осветява града. Или пък тя да бъде поставена на Витоша на връх „Камен дел“ и да се насочи към града. За това е имало възражения, че напречните улици ще са тъмни и засенчени. На 1 ноември 1900 г. е пуснато първото електрическо осветление на София, когато заработва и Водно-електрическата централа в Панчарево. До края на годината вече има 884 поставени лампи. А първият проблем с уличното осветление на София става на 17.01.1901 год., когато замръзва водата на река Искър. Тогава замръзват и турбините на ВЕЦ-а. Улиците на столицата остават тъмни от 7.00 до 21.00 часа.

Транспорт

През 1898 г. общината дава на концесия изграждането на трамвайни линии и електричеството на френско и белгийско дружество. Тържествено е открито движението на трамваите в София на 01.01.1901 г. Първият

трамвай свързвал гарата с ул. „Граф Игнатиев“ до пресечката с бул. „Васил Левски“. Трамваите се движели по 6 трамвайни маршрута. През 1935 г. се появява и първата автобусна служба в София. Тя е обслужвала крайните квартали на града. Тролейбусите започнали да се използват официално през февруари 1941 г., когато е открита първата тролейбусна линия на Балканите. Маршрутът на тролейбуса е бил от спирка “Горнобански път” до Горна баня. А през януари 1998 г. е пуснат в експлоатация първият участък на Софийското метро, който има 5 станции и дължина 6.5 км.

Сгради

Ротондата „Св. Георги“ с археологически комплекс намираща се в центъра на града, се смята за най-старата запазена сграда в столицата. Тя е датирана от IV век. Първата болница в столицата е открита на 1 май 1879 г., като е използвала помещения в турския склад „Новите хамбари“. След 8 години постройката е разрушена. На нейно място е изграден мавзолеят на княз Александър I Батенберг. През Втората световна война София е бомбардирана от британските и американските ВВС. Разрушени са повече от 10 000 жилища, 11 здравни заведения, над 40 училища, 8 театри и кина, 1684 магазина и складове, 536 работилници. В София през 1962 г. е изградена сградата на Софийския държавен цирк, която е имала 2 000 места. Куполът на цирка е бил висок 19 м. Външният му диаметър е бил 43 м, а манежът е имал дължина 13 м. В построяването на сградата на Софийския държавен цирк са вложени 2.8 млн. лева. Тя обаче изгаря през 1983 г., като извършителят на деянието не е открит. След голямото земетресение от 1963 г., чийто епицентър е Скопие, България подарява на град Скопие копие на сградата на Софийския държавен цирк.

Забравеният град

София е град с множество тайни и подарява на всеки посетител част от своята история. Не е тайна, че освен богатството на културно-исторически забележителности, известни за жителите и посетителите на града, столицата и крие множество непознати пространства, чието създаване и съществуване е резултат от процесите на урбанизация. Част от тях са се превърнали в ехо на отминали времена, но все още будят любопитството на по-любознателните изследователи. Тунели, подземия и скрити от погледа на обикновения посетител транспортни съоръжения са само част от обектите, които привличат вниманието на туристите на само заради своите мащаби, но и заради начина и технологията на тяхното строителство, които пораждат повече въпроси отколкото отговори.

Красивата руска столица Москва се оказва не единствената на света под основите, на която се крие подземен град. Оказва се, че и под София има такъв подземен град, пише „inews.bg“, цитирайки коментари на родни археолози. Под Националния дворец на културата, например, отдавна се шушука, че има още една сграда, голяма точно колкото е самият Дворец на културата.

Друг е въпросът, че по-голямата част от София е под вода заради подпочвените води, като например, ж.к. „Дружба“, но е напълно възможно и там да се крие нещо. 240 километра е приблизителната дължина на тунелите, които прорязват София. В тази цифра не се включват изкопите за метро, бомбоубежищата, подземните военни обекти, покритите корита на реките. Толкова са само така наречените проходими колектори. По тях

практически под земя може да се стигне до всяка точка на столицата.

До началото на 90-те години подземните комуникации са един от най-строго охраняваните обекти в държавата. Тунелите са с височина 2,10-2,30 метра. Минималната им ширина е 80 сантиметра, но има и значително по-просторни. 40 души са били назначени на щат с единствената задача да обикалят подземията ден и нощ.

На 16 метра под земята е най-големият тунел в София. Намира се в Лозенец и продължава около 4 километра. Софиянци не са усетили кога е построен – издълбан е по подземен способ. Една дупка, колкото основа на сграда, е била единственият видим белег при строежа му. Това е единственият тунел, който има подземна желязна линия. По нея не може да мине влак, а само ниски вагонетки. С тях са положени огромните тръби. И сега, когато някоя от тях се развали, я откачат и изнасят с вагонетките. Първоначално е замислено подземните зали да са под гола ливада. Но по-късно се наложило да опрат в блоковете.

До скоро това място е било убежище за бездомници през студените месеци. Впоследствие обаче, строителни дейности ограничават достъпа до шахтата. От кандидатолимпийското минало на София в този район е останала и огромна траншея. Това обрасло с дървета дере е лъчът за метрото, който е трябвало да стигне подножието на Витоша, ако спечелим олимпиадата.

Звукът на София

Малко от посетителите на града биха свързали столицата с камбанен звън, а още по малко са наясно, че това е един от символите на София, тъй като в близост до един от жилищите райони- Младост има цяла местност с над 100 камбани. В статията си „Камбаните – забравеният паметник” Христо Илиев детайлно представя смисъла и историята на изграждането на този паметник:

Връщаме се в далечната 1978г., когато на събрание на ООН е решено следващата година да бъде обявена за година на детето, като

българската държава, в лицето на тогавашния министър на културата – Людмила Живкова, решава да отбележи подобаващо тази инициатива с организиране на международна среща на деца от цял свят. Целта – отварянето на България към Западния свят и прескачане на Желязната завеса. Идеята на тази мащабна среща на детски делегации от различни държави е да се оставят на заден план политическите сблъсъци от Студената война и България да се покаже пред международната общност като толерантна и отворена държава.

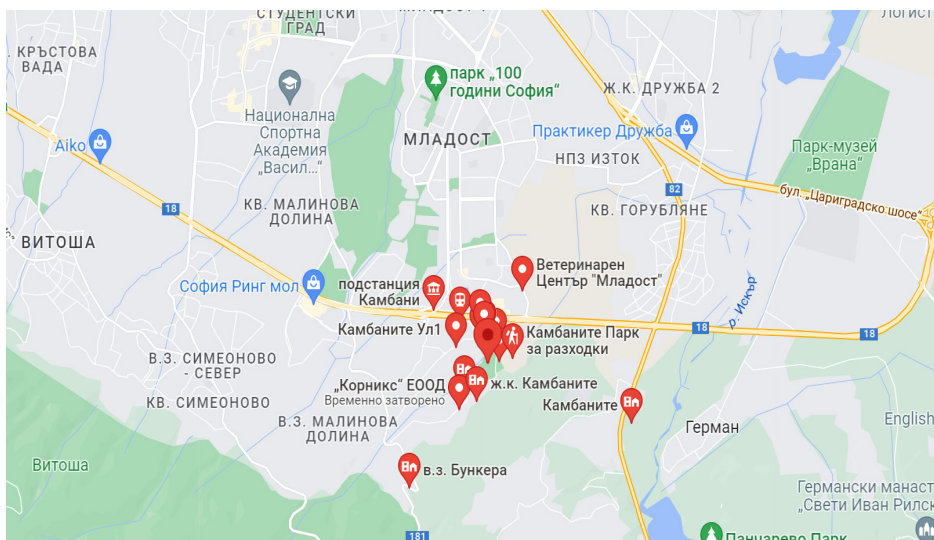
Така, през лятото на 1979г., в периода 16-25 август, се провежда Международната детска асамблея “Знаме на мира” – фестивал на детското изкуство под егидата на ЮНЕСКО и под мотото “Единство, творчество, красота”. Събитието позволява на деца от различни държави да творят заедно и да опознаят културата на останалите държави-участнички. В асамблеята се включват делегации от 77 държави, състои се Международен детски парламент, който изпраща мирно послание към света, а кулминацията на събитието е откриването на нов паметник в покрайнините на София, в близост до строящия се тогава жилищен комплекс Младост.

Паметникът “Камбаните” е изграден самоза 30 денонощия от строителната бригада на Никола Павлов, а проектът е дело на скулпторите Крум Дамянов и Михаил Бенчев, архитектите Благой Атанасов и Георги Гечев и инж. Антон Малеев. Състои се от един основен монумент от 4 вертикални пилони и два хоризонтални полукръга, които приютяват повечето от камбаните. Вертикалните бетонни структури се издигат на 37м височина и сочат към четирите посоки на света. На върха си образуват куха сфера, която представлява планетата Земя, а вътре са закачени спираловидно седем камбани, символизиращи седемте континента и символ на мира. Те са отлети в бронзолейарната на Синодалния комплекс в София от Иван Костадинов и са с общо тегло от 12 тона, като най-голямата тежи 3650 кг. В долната част на четирите пилони има други 18 камбани, подбрани и

настроени от проф. Добри Палиев, които заедно с основните 7 могат да изпълняват концертни произведения.

Около високия монумент се разгръщат множество по-малки единични структури събрани в два бетонни полукръга. На всеки от 186-те бетонни постаментата може да се закачи камбана, като в момента има 107 камбани, най-новата от които е на футболен клуб Базел, поставена на 22 ноември 2016г. По-голямата част от камбаните са поставени от детските делегации участвали в асамблеята “Знаме на мира”, като най-старата сред тях е от ХІв. В колекцията може да се види още и копие на камбана от ІVв. пр.н.е., както и напълно автентична камбана от минало въстание. Българската камбана тежи 1300 кг, като реверанс към честванията по случай 1300-годишнината от основаването на българската държава, провели се през 80-те години на миналия век.

Този паметник в сред малкото примери на монументално изкуство от тоталитарния режим, носещ послание, което е актуално и днес – разбирателство, толерантност и креативност. Независимо от авторството си и от историческата си обремененост, Камбаните са символ на онова, което сплотява хората, независимо от политическата им принадлежност, народност, раса или религия и са послание, което трябва да запазим.

Домът на Парашкев Хаджиев

Една от слабо известните градски забележителности е домът на известният български композитор Парашкев Хаджиев. Макар да не е отворен за посещения, минувачите по улица Зелено дърво в столичния Лозенец могат да се насладят на звуци от пиано и оперна музика, идващи от мястото където Хаджиев е сътворил част от великите си произведения. Историята на бележития творец е белязана от множество романтични връзки и раздели. За най-голямата му любов разказва Магдалена Гилова в статията си „Парашкев Хаджиев е кум на седмата си жена“:

Композитора Парашкев Хаджиев бил известен с това, че като се влюби, се жени. И така- цели седем пъти. Но последната съпруга, оперната певица Людмила Хаджиева е голямата му любов. Сякаш всички други

бракове са били генерална репетиция за седмия. Куриозното е, че преди да сключи брак с нея, той е бил неин кум.

Когато се запознават Людмила е третокурсничка в консерваторията. Нейният годеник, обещаващ тенор я води на прослушване при композитора в дома му на ул. „Малуша” в „Лозенец”. Той не подозира, че тази среща ще е съдбовна и за тримата. Младата певица умира от страх как ще се представи, но изпява блестящо прочутата ария на Чочосан от второ действие на операта „Бътерфлай”. Това е една от най-често играните роли в по-нататъшната ѝ кариера. Когато заглъхва последният тон Людмила плахо поглежда Хаджиев каква ще е реакцията му. Той обаче е благосклонен. За да я успокои започва да я разпитва има ли музиканти в рода ѝ. Тя отговаря, че баща ѝ е лекар, но всички в семейството ѝ пеят, особено майка ѝ. “Тя имаше разкошен глас, едва ли мога да се меря с нея”.

“Майка ти ти е дала такава дарба, че трябва да бъдеш безкрайно доволна”, поощрява я композиторът. Той също е с музикантска семка - син е на основателя на Софийската опера – диригента Тодор Хаджиев, и на оперната прима Дойчина Хаджиева. По онова време е известен като един от най-продуктивните български композитори, професор в музикалната академия, народен артист. Студентката е поласкана, окрилена и очарована. Логично е, когато след няколко месеца тя и годеникът ѝ решават да се оженят, да поканят Хаджиев за кум. След това пътищата им задълго се разделят.

Идва фаталната 1979 година! В Бургас ще поставят операта на Парашкев Хаджиев „Лето 893-то”. Людмила е радпределена да пее ролята на Севина. Междувременно тя и мъжът ѝ решават да се разделят след 7 години брак. Въпреки, че ги свързва синът им Светослав, отношенията им са охладнели. В полученият емоционален вакуум избухват чарът и галантността на прочутия композитор. По време на репетициите прескачат волтови дъги помежду им. Седмица след като разводът ѝ влиза

в сила, Людмила се жени за Парашкев Хаджиев. Разликата във възрастта им от 35 години е скандална за 1980 г.

Людмила разкрива неговата гледна точка: “Той казваше, че винаги е вярвал в любовта и затова е постъпвал честно със своите съпруги - всеки път, когато е имал връзка с жена, ѝ е предлагал брак. Но все е излизал разочарован по различни причини. Сред тях има певици, две пианистки, всички са свързани с музиката. При нас се получи някаква много силна страст. Някак постепенно навлизахме в същността на чувствата. Препятствията като че ли ги нагорещяваха”.

Композиторът, известен с непримиримия си нрав и остър език, в присъствието на жена си става друг човек. Той самият няма деца и с широко сърце приема сина ѝ от първия брак, дава му уроци по пиано, дори иска да го осинови, но Людмила не желае да го разделя от истинския му баща.

Парашкев Хаджиев издъхва на 80-годишна възраст. Малко преди това той споделя на свой приятел за любовта си към Людмила и съжалението което изпитва, че не би могъл да прекара повече време с нея.

Домът на Кръстьо Сарафов

Кръстьо Сарафов е бележит български театрален актьор, чието име се среща не само на Националната академия за театрално и филмово изкуство, но и на улица в близост до неговия дом в столицата. Ето и разказът на Магдалена Гигова за знаменития творец в статията „Лозенец в шепота на старите липи“:

Парадоксално е, но домът, на чиято фасада стои паметна плоча за Кръстьо Сарафов, не се намира на едноименната улица в квартала, а на „Елин Пелин“. Още по-парадоксално е, че в последните години от живота си колосът на Народния театър обитава тази къща с четвъртата и с... първата си съпруга. Историята е в духа на любимите на актьора трагикомични роли, подправени с щипка романтизъм.

С първата си съпруга Донка Гавазова, от която са тримата му синове, Сарафов среща във влака за Русия, където той отива да учи със стипендия в Имперското театрално училище, а тя е изпратена от баща си – опълченец и руски възпитаник, да овладява педагогиката и музиката. Преди да стигнат Санкт Петербург двамата вече са влюбени. Те слизат на малката гара Барановичи да хапнат, целуват се за първи път и изпускат влака. Влюбените отсядат в хотел „Дремучий лес“. Донка се кълне, че той спал на канапето, а тя (облечена) на леглото. „В нея тъмна нощ видях в зелените му очи безкрая на морето и онази мъжка божествена красота,

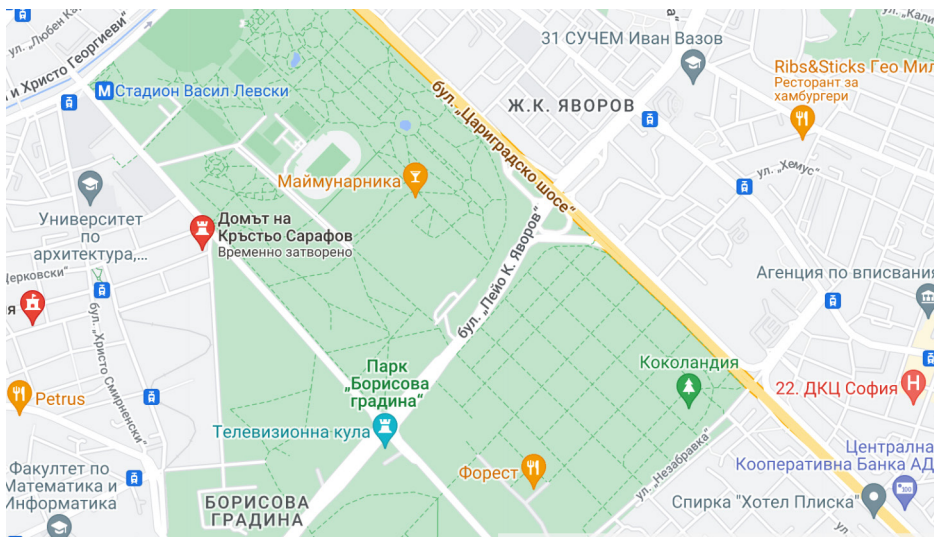
която ме привлече завинаги“, пише след време бъдещата г-жа Сарафова.

Бащата на младата дама попарва надеждите им за брак с категорична телеграма. Не зет карагюзчия си е представял той за образованата си и красива дъщеря. По онова време Иван Гавазов е заместник-министър на просвещението и е човек с влияние. За да отклони вироглавата си щерка от неразумната любов, изпраща Донка при сестра ѝ във Виена. Когато два месеца по-късно отиват с майка ѝ да видят дали се е излекувала, насреща си виждат призрак. Влюбеното момиче не излиза от стаята си, отказва да се храни и по цял ден плаче. Родителите решават, че е по-добре да имат дъщеря омъжена за актьор, но жива и дават благословията си. За да държат зетя под око, приютяват младото семейство във фамилната къща на Гавазови. Тя е точно срещу днешния НАТФИЗ, който носи името на Кръстьо Сарафов. След бляскавите представления цялата трупа се изсипва у тях за чаша вино, песни и танци. Обкръжението, и най-вече зашеметяващия сценичен успех на нейния съпруг, създават у Донка убеждението, че и тя е родена за актриса. Докато мъжът ѝ декламира репликите си в хола, новоизпечената артистка разучава ролите си в детската стая над креватчетата на тримата им синове. Само дете талантът ѝ е твърде мършав, а тя все кори Сарафов, че не ѝ осигурява ролите, които заслужава. След няколко зрелищни скандали, с които цяла София се забавлява, разривът е в такъв размер, че Сарафов се нагърбва да се грижи за трите момчета, но отказва да живее повече с нея. Това води Донка до серия от нервни припадъци, породени от противоречието между големите амбиции и малката ѝ дарба. Разведеният Кръстьо издига двуетажната си къща в Лозенец, успява да се ожени последователно за студентката си Ирина, за колежката си от Народния театър Марта Попова (за нея ще стане дума по-късно) и за актрисата от Пловдивския театър Рада Сарафова, и да изгради незабравими образи на сцената. Нещастията връхлитат клетата бивша съпруга. Тя не само се чувства недооценена, ами баща ѝ умира и ѝ завещава купища дългове. Бирници продават родната ѝ къща. Практически остава на улицата. Преглъщайки останките от гордостта си, злосчастната дама се оказва храненица на трапезата на

Кръстьо и четвъртата му жена.

Забавното е, че като истински потомък на люти македонци, Сарафов цял живот мечтаел за жена, която да върти вкусни гозби и да му ражда деца, а четири пъти се „бракува“ все за актриси. В „Под липите“ той често философствал над чашата си с карабунарско вино „Ако не случиш още от първия брак, няма смисъл да се развеждаш - все тая ще е!“. Събеседниците му го подкачали: „Ти тогава защо си се женил четири пъти?“ Отговорът неизменно бил: „Щото съм романтик.“

По ирония на съдбата, на улица „Кръстьо Сарафов“ доживява последните си дни неговата съпруга №3 Марта Попова. Заедно със сестрите си Златина Недева и Невена Тенева тя е една от именитите актриси на Народния театър.

Римската стена

В сърцето на съвременна София се намира автентична постройка запазена през вековете, на чието име е кръстен и пазара създаден по-късно около нея – Римската стена. По-точното ѝ наименование е Старата стена, както се нарича и улицата, където е разположена. За изненада на голяма част от жителите на града тази останка не е римска, а е с османски произход. Тя се явява религиозен архитектурен паметник, който датира от XVI век. Интересното е, че все още архитектурното творение е с недоуточнено предназначение. Съществуват две основни предположения сред историците. Едното е, че това е ритуално мюсюлманско съоръжение, а другото – останка от надгробна постройка от мюсюлманските гробища, които са разположени в района. До началото на двадесети век стената е самотен символ на началото на извънградската зона. През 1957 г. тя е реставрирана и впоследствие обявена за паметник на културата.

За историята на монумента се разказва в статията на Роберта Колева „Днес Лозенец, някога Корубаглар“:

Някога безкрайни лозя покривали голяма част от Лозенското възвишение и то било изключително популярно за дълги походи и разходки още през 17-и век. Известният османски пътешественик Евлия Челеби, който живял в София през периода 1651-1653 г., описва, че то е било „една от най-прочутите местности в турските, арабските и персийските земи“ и се

е радвало на невероятно богатство от растителни видове.

„Това място е едно бранище за разходка, в което има разни видове дървета, между които няма нито едно сухо; всички дървета тук са зелени и красиви. Ако пролетно време човек влезе в тези лозя, главата му се упойва от чудесните миризми на разновидните цветя. Най-много преобладава цветът на вишните, който покрива земята със своите цветни листенца“, разказва той.

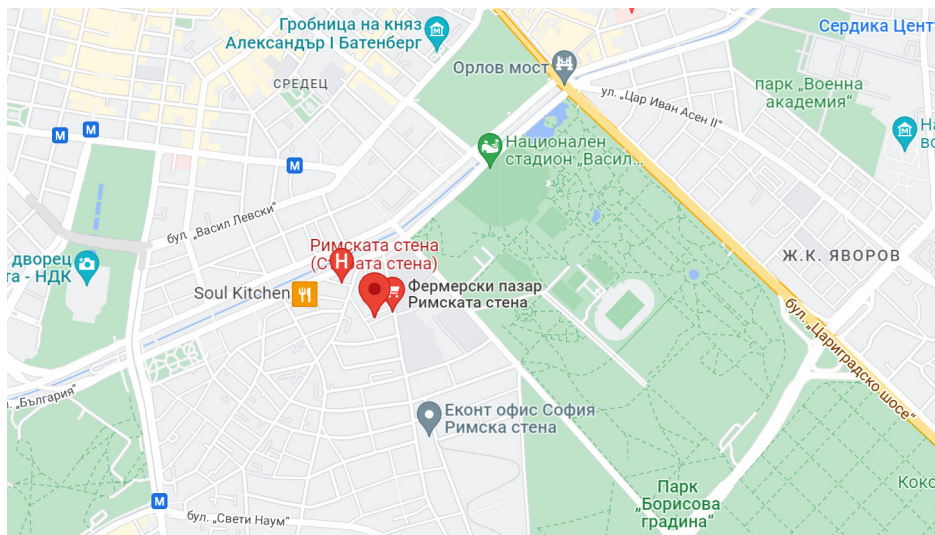
Тъкмо от тази епоха останала и т. нар. „Римска“ или „Стара стена“ – един от най-известните обекти в квартала днес, погрешно свързван с античния период. И досега необезпокоявано стърчаща, всъщност стената е османски градеж и представлява част от неголяма квадратна постройка, построена вероятно в първите векове на османско владичество.

Макар предназначението ѝ да не е изцяло изяснено, едно от предположенията е, че става дума за част от „намазгяф“ – мюсюлманско ритуално съоръжение, пред което ходжите прочитали напътствено молитва на заминаващите за хаджилък турски първенци. „Пътниците се покачвали на високи камъни (бинек таши), за да възседнат конете си, и тръгвали на далечен път“, пише Райна Костенцева в „Моят роден град София“. Другата теория пък гласи, че това била надгробна постройка на виден турчин, издигната при старите турски гробища, които преди се намирили точно в този район...

След Освобождението възвишението запазило статута си и продължило да бъде любима на софиянци дестинация за отдих, а най-много го предпочитали влюбените двойки, които ходели там да слушат медните кавали на софийските овчари от околността и да се крият от приказките на другите. „Тази чудна музика вливаше наслада в душите на влюбените двойки, които предпочитаха да се усамотяват по тия притихнали места, далеч от хорските погледи“, спомня си още Костенцева.

Дълго време районът, който скоро щял да се обособи като Долни Лозенец и Горни Лозенец, продължил да бъде напълно безлюден и все още покрит с вишневи градини и други насаждения. От време на време се мяркала и по някоя паянтова къщички на по-бедни граждани, но и това било рядкост. Писателят Димо Казаков също си спомня за дългите празнични излети, които неведнъж предприемал заедно със своите приятели към просторните ливади на района.

„Седяхме сред ливадите, разстилахме пакетите с провизии и прекарвахме безгрижно свободния ден. Пред очите ни на север се открояваше забуленият в облаци прах столичен град. Пред нас нямаше нито една сграда, която да спъва отправения към простора поглед. Зад нас, на юг, окъпана във ведрина, се издигаше Витоша – гола, пустинна, неприятна“, пише той в „Улици, хора, събития“.

Мистичната улица „Малко Търново“

В центъра на столицата се намира улица Малко търново, която е известна със своята дължина – само 60 метра. Според разказите на столичани това била най-кратката отсечка от североизточната част на стара София до Градската градина. Повечето минавачи дори не биха предположили, че това е улица, тъй като голяма част от нея е заета от стълбище. Мястото обаче крие множество тайни и история, слабо известни за жителите и посетителите на града. Под нея е открито праисторическо селище от 4500 г. пр.не., когато улицата е била подготвяна да бъде настлана с жълти павеа през 1905 година. Според историите на свидетели те били подарък за сватбата на цар Фердинанд, а според други – внос от Австро-Унгария по инициатива на тогавашния кмет Мартин Тодоров. Настилката още носи спомена за часовниковата кула от времето на Възраждането, която се е намирала там, както и за цар Борис III, който обичал да посещава местния бар Луна.

За културно-историческата забележителност разказва Лъчезар Лисицов в своята статия „Митичната улица „Малко Търново“ в сърцето на София, където цар Борис пиеше, а ДС биеше“:

„Малко Търново“ - вероятно малцина знаят, че това е най-късата пешеходна улица, която обаче се намира на ключово място, в центъра на София.

Всъщност мястото дори не прилича на улица, а изглежда като тунел със стръмни стълби заради теснотата му и сравнително високите сгради, които го „притискат“.

Свързва бул. Дондуков“ с пространството между Националната художествена галерия и бившият Партиен дом (днес помощна сграда). На своите скромни 60 метра уличката пази спомени и артефакти, които свидетелстват за някои от най-значимите епохи в българската история. Под жълтите павета се крият праисторически останки от 4500 г. преди Христа, градски легенди за часовниковата кула от епохата на Възраждането, както и спомени за цар Борис III и любимия му бар „Луна“. На улицата до ден днешен е и една тайна врата, възпята в рок балади, зад която се крият килиите на Държавна сигурност (ДС) от времето на комунизма.

Сега помещенията са собственост на Държавна агенция „Архиви“, която се помещава в сградата от едната страна на ул. „Малко Търново“. Но килиите на ДС са си още там и стоят почти непокънати.

От кога съществува улицата, кога е кръстена Малко Търново - като града от Странджа планина, и какви други имена е носила? На тези въпроси е трудно да се отговори. „Точна дата не може да се каже, но по-рано е била известна като „Часовникарска“, защото тук се е помещавал часовникарския еснаф на София към края на 19-и век. След това тя влиза в един комплекс от улички, който е разрушен по време на бомбардировките 1944-а година, но с името „Малко Търново“ действително. Поне аз съм я срещал така“, разказва председателят на Държавна агенция „Архиви“ доц. д-р Михаил Грудев. Часовниковата кула многократно била запалвана от занаятчиите и най-вече от часовникарите, тъй като е пречела на бизнеса им. И това е част от легендите. Тогава вече общината се е отказала да я ремонтира и е премахнала часовниковата кула, след което улицата вече става „Малко Търново“.

Какво ли още се крие на улица Малко Търново само времето ще покаже.

Отговорността за публикуваните материали по Проект “Чуй София” е изцяло на СНЦ Талантс. Мненията и/ или заключенията, изразени в материала, не представляват официално становище на Столична община.

